

WACHTEN OP HET DONKER

Het moet eerst avond zijn, pas als het buiten echt donker is en de straatlantaarns aangaan komt hij. Wij, zijn dochter en zoon – oftewel de lastige tiener Ada en haar schattige broertje Otto – zitten klaar op de bank. Ik laat mijn hand over het fluweel gaan, speel met de vleug. Donker en licht. Ik veeg en teken een paadje, veeg en teken een dambord. Langzaam, blokje voor blokje. Otto kijkt toe. Hij beweegt niet, hij wacht op het geluid van de deurbel.

Vroeger in het park heb ik eens een clown gezien in een zwart pak met een wit geschminkt gezicht en een bolhoed op. Het leek of hij rustig op een stoel van lucht zat. Hij liet meubels, deuren en theekopjes zien, die eerst onzichtbaar waren geweest en weer in het niets oplosten als hij het grasveld verliet. Bij mijn moeder is het precies andersom. Onder haar billen is een zichtbare fauteuil, maar ze zit niet echt. Haar bovenbenen staan klaar om op te springen en haar vingers spelen piano op de armleuningen.

De stapels post, tijdschriften en kranten zijn uiteengevallen en opgeborgen. De grijze stofmuizen in de hoeken van de kamer zie ik niet meer. Otto's autootjes, die gewoonlijk onder de salontafel staan geparkeerd, moeten naar zijn kamer zijn verhuisd, net als zijn knuffels, die anders altijd op de bank rondslingeren. De houten vloer glanst weer, het fineer van de salontafel ook, een sfeervolle glans inclusief gedimde lampen en kaarslicht. Ze heeft opgeruimd, mijn moeder, voor mijn vader, al zal het hem geen moment opvallen.

'Ik doe open. Jullie mogen pas komen als ik roep. Niet eerder!'

Zo gaat het vanaf de eerste keer. We weten allang dat mijn moeder het zo wil, toch zegt ze het steeds weer. Ik heb haar moeten beloven ervoor te zorgen dat Otto in de woonkamer blijft. Ik doe het. Niet voor haar, maar voor mijn broertje, omdat hij nog van niets weet.

Als eindelijk de bel gaat, schiet mijn moeder omhoog en haast zich naar de gang. Ze sluit de deur achter zich en dan horen we de geluiden: de voordeur die opengaat, gefluister, deur open, deur dicht, tot ze roept dat we mogen komen.

Voor de blauwe deur van het washok staat hij klaar. Otto bespringt hem niet meer in volle vaart zoals vroeger, maar nog altijd is hij het eerste bij hem. Het duurt enkele seconden, ook bij mijn vader, die onwennig wacht. Zijn haar is langer tegenwoordig, een lok valt sluik voor zijn voorhoofd, hij veegt hem uit zijn gezicht, dat vettig glanst, een gebaar dat niet past bij iemand die het eerst 'kort Amerikaans' droeg. Hij opent zijn armen, hurkt en drukt Otto tegen zich aan. Als ze zijn uitgeknuffeld, kom ik. Zijn zoen onderga ik als de kus van een oude tante, de afdruk wrijf ik gauw van mijn wang. Wat me de eerste keren het meest verraste, was zijn geur: hij ruikt niet meer als mijn vader. Zelfs de zweem babyzeep die ik vroeger in zijn hals rook, is verdwenen. Zijn geur is me zo vreemd dat ik niet kan bedenken waarnaar hij ruikt.

Met over elkaar geslagen armen en een gebogen hoofd staat mijn moeder erbij. Na de begroeting gaan we naar de woonkamer. Daar praten mijn ouders, maar eigenlijk zeggen ze niets. De enige die echt iets zegt, is mijn broertje. Hoe zou hij kunnen doen alsof?

Als mijn vader na het bezoek vertrekt, herhaalt zich het ritueel in omgekeerde volgorde, alleen durft Otto meer dan bij de begroeting. Hij klimt weer net als vroeger in mijn vaders broekspijpen, steekt zijn armen omhoog om opgetild te worden, wat mijn vader natuurlijk doet, al kost het hem zichtbaar moeite. 'Je wordt al bijna te groot om te tillen.' Maar ik weet: niet mijn broertje is zwaar, mijn vader is minder sterk geworden.

Hij neemt afscheid van ons en blijft in de gang achter met mijn

moeder. Otto en ik gaan alvast terug naar de woonkamer. Geen enkele keer zien we hem de voordeur uit gaan en vertrekken. We zwaaien hem nooit uit. Van mijn moeder moet de deur naar de gang goed dicht, daar zorg ik voor.

Op de bank wachten we tot ze terugkomt. Het kamertje links van de voordeur, dat op een grote kast lijkt, waar mijn moeder eerst schone was sorteerde en op de planken legde, is sinds het vertrek van mijn vader afgesloten. ‘Waarom denk jij dat het washok dicht is?’ vraag ik.

‘Misschien woont hij stiekem nog bij ons.’ Otto kijkt me van opzij aan, hij heeft duidelijk geen idee, zijn blauwgrijze ogen zijn zo argeloos.

‘Ja. Dat zou kunnen.’ Ik wil best in zijn straatje meedenken, leg een arm om zijn schouders en trek hem naar me toe. Zijn blonde plukhaar kriebelt langs mijn wang. ‘Hij wil in alle rust aan zijn projecten werken. Daarom doet hij of hij weg is. In het washok staat nu zijn boekenkast. De stenenverzameling ligt op een van de planken, de bouwsels en de spiegelblokken staan erin, er is een werkblad met groen vilt, vol tangen, snoertjes en tandwielen...’

‘En zijn soldeerbout!’ Otto springt op, geeft me bijna een kopstoot, ik leg mijn arm terug op de rugleuning.

‘Ja. Hij werkt aan een apparaat. Een grote machine, zijn belangrijkste uitvinding tot nu toe.’

De stemmen van mijn ouders gonzen op de gang, deuren gaan open en dicht. Eindelijk komt mijn moeder binnen. Alleen. Ze drukt de deur naar de gang dicht met haar billen, haar armen hangen omlaag. Daar staat ze, als een zieke die toch is opgestaan uit bed.

Ik probeer of de televisie het weer doet, een paar dagen geleden hield de beeldbuis er ineens mee op. Van mijn moeder mogen we er niets over zeggen als mijn vader komt. Ik heb de stekkers goed aangedrukt en buiten gekeken of de antenne nog op het dak staat. Horizontale strepen zakken van boven naar onderen door het beeld.

Ik geef een klap op de bovenkant van het toestel.

‘Dat helpt niet.’ Otto is naast me komen staan met zijn handen in zijn zij. ‘Ik weet hoe een televisie werkt, ik kan hem met papa samen maken.’

De overtuigingskracht van iemand met zo’n babyface. Ik druk de knop in zodat het toestel uitspringt. Gedurende een aantal maanden van dit jaar ben ik precies twee keer zo oud als hij. Het is onuitstaanbaar: met de helft van mijn leven weet hij zoveel meer van elektronica dan ik.

‘Mensen die niet technisch zijn, gaan altijd op apparaten slaan als ze het niet doen.’ Hij kijkt me eigenwijs aan. ‘Jij bent niet technisch, want jij bent een meisje. Papa en ik zijn wel technisch.’

Papa, Otto’s superheld. Ik wil mijn broertje een lesje leren, hem vertellen waar onze vader mee bezig is, de hele rotzooi over hem uitkieperen, maar in plaats daarvan zuig ik een plooi huid aan de binnenkant van mijn wang tussen mijn kiezen, een taai stuk kauwgom, zo stel ik het me voor, ik hoef er alleen maar doorheen te bijten. Snijkiezen. Haarscherp ervaar ik de pijn en tegelijk de vreemde gevoelloosheid die dat oplevert: een schijnbare tegenspraak. Een paradox heet dat, heb ik begrepen, en daarna de o, jazo-proefde-het-ervaring: de smaak van bloed.

Het was hun hobby: samen een televisietoestel uit elkaar halen. Dagenlang lag de eetkamertafel vol onderdeeljes, printplaten, tangen en snoeren. Daartussen torende de beeldbuis, onttoverd in de gedemonteerde kast. De lamp boven de tafel stelde mijn vader zo dat hij goed in het donkere binnenste van de kast kon zien. Mijn broertje overhandigde hem zwijgend onderdelen en tangen. We aten met een bord op schoot, tot de teevee weer in elkaar zat.

Tijdens zo’n knutselperiode wilde mijn moeder iets aan de gordijnen veranderen. Haar keukentrapje was te laag, zei ze, maar mijn vader hoorde haar niet, zo nam de televisie hem in beslag. Ze pakte een stoel, legde er een stapel boeken op en ging daarbovenop

staan; nog kon ze er nauwelijks bij. Op haar tenen reikte ze naar de gordijnroede. ‘Wil je me even helpen? Het is zo hoog.’ Ze wankelde, de boeken schoven, het gordijn zou haar geen houvast bieden.

Ineens, alsof mijn vader al die tijd had toegekeken hoe mijn moeder pogingen deed, sprong hij overeind, sloeg zijn armen om haar bovenbenen en tilde haar op, draaide haar rond. Ze lachten allebei. ‘Ogenblikje,’ zei hij tegen Otto. Hij bleef haar in zijn armen houden, deed geduldig steeds een stap opzij, terwijl zij de gordijnhaken loshaakte.

‘Je moet weer eens naar de kapper,’ zegt Otto tijdens het volgende bezoek tegen mijn vader.

‘Niet nodig. Ik wil op een popster lijken.’ Mijn vader schudt zijn hoofd op en neer als een hardrocker. Otto lacht, mijn vader knipoogt naar mij. Ik kijk weg. Hij is zo anders dan eerst, een ander persoon bijna.

Wanneer hij er is, lacht hij veel. Zijn lach is overdreven. Als Otto vraagt of we zijn nieuwe huis mogen zien, lacht hij alleen maar, of hij begint over iets anders. Mijn vader en moeder kijken elkaar niet aan, hun blikken gaan langs elkaar heen alsof zij elkaar niet meer kennen. Zodra ze haar kans ziet, glipt mijn moeder naar de keuken om thee te zetten en blijft daar.

Als mijn vader is vertrokken, gaat ze naar de wc, waar ze wordt opgewacht door een onzichtbare bokser. Ik hoor de geluiden: de bokser geeft haar keer op keer een stomp in haar maag. Met elke stomp dwingt hij haar een beker water in de wc-pot om te keren, vlug vult ze de beker in het fonteintje voor hij haar opnieuw een stomp toedient. Eerst klinken de kreunstoten vlak achter elkaar, daarna zit er meer tijd tussen. Tot slot trekt mijn moeder twee of drie keer door. Dan komt ze weer tevoorschijn, haar ogen zijn rood, ze veegt met een wc-papiertje langs haar mond, haar handen trillen. Als ik vraag wat ze op de wc deed, glimlacht ze naar ons en antwoordt dat er niets is waar wij ons zorgen om hoeven te maken.

‘Waarom mogen we niet in papa’s nieuwe huis kijken?’ vraagt Otto bij het ontbijt. Hij heeft blossen op zijn wangen, zijn haar zit in de war van het slapen.

‘Hij heeft het nog niet gezellig gemaakt.’ Mijn moeder kijkt naar haar lege bord.

‘Dat geeft toch niet. Ik wil erheen, zien hoe het daar is.’

‘Het is te ver weg. Met het openbaar vervoer zijn we haast een dag onderweg. Ik kan jullie niet brengen zonder auto en zonder rijbewijs. Daarom komt papa elk weekend hier.’ Ze strijkt over het tafelzeil, probeert een hardnekkige plooi glad te wrijven maar deze springt direct weer op als haar hand loslaat.

‘Waarom is hij dan ook zo ver weg gaan wonen?’

‘Dat heb ik je al eens verteld. Hij kon daar gemakkelijk woonruimte vinden, hier niet.’ Haar hand gaat weer over de plooi in het tafelzeil. Ik wil er een klap op geven, zodat het stopt. Over is.

‘Hier zijn ook lege huizen. Ik heb ze zelf gezien in de Dorpsstraat, en naast de school.’

Mijn moeders ogen knippen. ‘Hij zou het liefst ook vlak bij jou wonen, lieverd, dat weet ik zeker. Er zijn grote-mensen-dingen die...’

‘Waarom gaat papa eerst door het waskamertje?’ Otto kantelt het pak hagelslag, van de ene op de andere hoek, de korreltjes binnenin schuiven langs het karton.

Mijn moeder legt drie gedroogde abrikozen op de rand van zijn bord. ‘Boordevol ijzer. Hier, neem jij ook, Ada?’ Ze houdt mij het zakje voor.

‘Nou?’ vraagt Otto. ‘Waarom loopt hij niet gewoon door?’

Alsof het optrekken van haar mondhoeken pijn doet, zo glimlacht ze. Ze reikt naar de kaasschaaf, begint plakken af te snijden, onder-tussen kijkt ze naar Otto. Elk moment verwacht ik dat ze haar eigen huid meeschaaft.

‘Omdat hij niet meer bij ons woont, wil hij zich eerst weer even thuis voelen voor hij jullie ziet, daarom is het waskamertje nu van

hem.’ Haar stem klinkt zacht, onvast. De plakjes kaas legt ze op een snee brood. Het is goed gegaan.

‘Net als de bemanning van een onderzeeër of van een ruimteschip.’ Ik ontwijk haar blik.

Otto kijkt me ernstig aan. ‘Wat bedoel je?’

‘Als iemand een paar weken in een onderzeeër heeft gezeten of als een astronaut lang in een ruimtestation is geweest, gaat hij eerst in een luchtsluis om weer aan de gewone luchtdruk en zwaartekracht van de aarde te wennen, voor hij echt terugkomt.’

‘Oh.’ Hij haalt zijn schouders even op met een schok, richt zich weer tot mijn moeder: ‘Waarom komt hij nooit overdag?’

’s Avonds heeft hij meer tijd voor ons.’

‘Hij kan toch ook meteen na het eten komen? Dan kan hij langer bij ons zijn. Waarom moeten we wachten tot het donker is?’ Hij pulkt aan de kartonnen schenktuit, strooit hagelslag op zijn brood. Het heuveltje spreidt hij verder uit met zijn vingers, tot aan de randen van de boterham. Gek genoeg geven Otto’s vragen me een fijn gevoel. Ik denk aan het vergrootglas dat hij boven de opening van een mierenholletje hield. De mier die hij volgde met het brandpunt rende steeds harder en harder. Hij lachte erom, ik zei dat ik het zielig vond. ‘Het is leuk. Doe jij het ook maar eens’, en hij gaf me het vergrootglas. Met tegenzin kanelde ik het, richtte en vormde een scherp lichtpuntje. Langzaam verschoof ik het brandpunt en volgde een willekeurige mier, hij rende voor de lichtstip uit en zigzagde alle kanten op. Ik liet hem hollen, zag hem wanhopig vluchten, maar ik stopte niet, het wás leuk.

‘Ik wil niet dat ze hem overdag zien,’ zegt mijn moeder. De boterham bedekt met plakjes kaas ligt nog altijd onaangeroerd op haar bord.

‘Wie?’

‘De mensen uit het dorp. Als ze hem niet zien, vergeten ze hem wel.’

‘Waarom moeten ze hem vergeten?’ Mijn broertje vouwt de boter-

ham met hagelslag in tweeën en drukt hem aan met beide handen. Hij neemt een hap uit zijn dubbelklapper, korreltjes chocolade tikken op zijn bord.

‘Omdat we niet meer bij elkaar wonen. Ik heb geen zin in lastige vragen.’ Nu kijkt ze me recht aan, haar blik is streng.

‘Waarom mogen wij hem niet opendoen als hij aanbelt?’ vraagt Otto met volle mond.

Ze zwijgt een poosje, slaat haar ogen weer neer. ‘Dat is beter van niet,’ antwoordt ze ten slotte.

Zomaar op een middag als mijn moeder even boodschappen doet, komt Otto op het idee. Zijn plannetje is als krabben, eindelijk kunnen krabben na een lange tijd jeuk. Ik zeg niet dat het niet mag, nee, ik moedig hem juist aan.

In de keuken heeft mijn broertje een stoel tegen de muur geschoven, hij klimt erop en kan nu bij het sleutelrekje. Steeds rent hij heen en weer met een nieuwe sleutel, joelend door de lange gang tot bij de blauwe deur waar ik op hem wacht. Ik imiteer circusmuziek zoals bij een spannende trapezeact wanneer Otto een sleutel in het sleutelgat steekt en teleurgesteld roep ik: ‘Aaaaaah’ als de sleutel niet past, omdat ik er niet van uitga, niet echt, dat het zal lukken. Ik verwacht niet dat mijn moeder *de* sleutel gewoon aan het sleutelrekje hangt, op de meest voor de hand liggende plaats.

Ineens past de sleutel in het slot, Otto draait, het slot klikt. We wachten, kijken elkaar aan. Moet ik hem tegenhouden? Ingrijpen? Niets doen is ook handelen, ik laat het moment voorbijgaan. Otto drukt de deurklink omlaag en de deur zwaait open. We staan beiden op de drempel, Otto heeft mijn hand gepakt. We houden onze adem in en knipperen met onze ogen als na een poos in het donker te zijn geweest, overgevoelig voor elke indruk. De vloerbedekking bestaat nog altijd uit donkerblauwe tapijttegels en de gesloten rolgordijnen zijn hetzelfde als voorheen. We laten onze blikken langs de planken aan de muren gaan, waar geen wasgoed meer op ligt,

leeg zijn ze, op een flesje reinigingsmelk, aceton, een pak watten en een doos tissues na. Aan de onderste plank hangen twee klerhangers: een met een grijs jasje van onze vader en een met een wit overhemd. Er staan nu een onbekende klapstoel en een prullenbakje dat wij nog nooit hebben gezien. Over de rugleuning van de stoel hangt de grijze broek die bij het jasje hoort, onder de stoel staan schoenen, zwarte glimschoenen met veters. Op de zitting ligt een paar donkere sokken. De vastgehouden adem verlaat krachteloos onze lippen, we ademen weer in en uit, eerst hortend en stotend, dan gewoon, uiteindelijk weer ieder voor zich in ons eigen tempo. De druk van onze ineengestremgelde vingers neemt af, Otto's hand glijdt uit de mijne en het moment van versmelting is voorbij.

Vroeger rook het hier naar wasmiddel, schoon wasgoed, en soms naar het strijken, de geur van stoom en verhit katoen. Nu ruikt het muff, naar vloerbedekking. Het vreemde is dat ik me ineens levendig de beweging die ik vroeger met mijn eigen strijkboutje maakte kan herinneren; het metalen boutje zonder snoer en het houten strijkplankje dat ik van mijn vader voor mijn verjaardag kreeg, hoe ik de punt van de bout tussen de knopen van een blouse stuurde als een boot tussen twee meerpalen en hoe die terugstootte doordat hij breder was dan de afstand tussen de knopen. Later bleek dit bij een echte, verhitte strijkbout ook te gebeuren, maar toen wist ik die beweging vloeiend op te vangen, het had geen zin de bout hoe dan ook tussen de knopen door te drukken want dat lukte toch niet.

Op de achterkant van de deur ontdek ik een passpiegel, die is nieuw. Otto aait de schouder van het jasje, dat licht heen en weer schommelt aan de hanger. 'Pap,' zegt hij zacht. 'Ik dacht dat hij in het kamertje woonde.' Hij huilt. 'Waar zijn zijn spullen, Ada? De boekenkast? De spiegelblokken en zijn machines? De stenen? Waar is zijn luie stoel waarin hij zijn krant leest, zoals jij zei?'

'Kom,' ik neem mijn broertje weer bij de hand, 'kun jij de sleutel precies zo terughangen als hij op het rekje hing?'

Zijn ogen zijn rood van het wrijven.

Ik kijk naar de kleren, stap naar achteren, terug de gang in, trek Otto mee. ‘Zeg maar niet dat we hier geweest zijn, het is ons geheim. Wij weten welke sleutel er op de deur past. Zij denkt dat wij het niet weten, maar voor ons blijft geen deur afgesloten. Wij zijn inbrekers.’ Vlug draai ik de deur achter ons op slot.

‘Echt?’ Hij kijkt ongelovig naar me op.

Het werkt, hij lijkt het kamertje alweer vergeten. Ik leg mijn wijsvinger tegen mijn lippen en sis geheimzinnig. ‘Ssst. Zullen we nu naar de zolder gaan om daar in te breken?’

Otto mag weer eens laat naar bed omdat mijn vader komt. Geeuwend zit hij naast me op de bank, we wachten op het teken van mijn moeder. Hij speelt met de vleug van de fluwelen bekleding en nu kijk ik toe. Donker, licht, donker.

‘Wat zou hij in het kamertje doen?’ vraag ik. Het antwoord weet ik wel, maar ik wil dat mijn broertje erover nadenkt, dat het bij hem gaat knagen.

Hij geeft geen antwoord.

Met mijn duimnagel kras ik in mijn handpalm en ik bekijk de witte streep aandachtig die ik als een nieuwe levenslijn heb getekend en die al gauw blozend opgloeit. Ik denk aan die lege, dode kleren die in het washok hangen. Zou Otto net als ik zien dat mijn vader de grijze broek, het bijpassende jasje, het witte overhemd en de zwarte glimschoenen aanheeft als hij het washok uit stapt?

Mijn ouders schuifelen achter elkaar de woonkamer binnen. Op school lezen we tijdens de Engelse les een boek van Ira Levin waarin Joanna Eberhart vermoedt dat alle vrouwen uit het dorp Stepford waar ze pas is komen wonen eigenlijk robots zijn. Mijn moeder glimlacht naar mijn vader, ze is veranderd in een *Stepford wife* en mijn vader is ook bezig om er een te worden, want ook hij beweegt en lacht mechanisch. Ze praten via Otto. Mijn vader vraagt bijvoorbeeld aan Otto hoe het gaat. Als Otto dan vertelt dat hij verdrietig is omdat de mooie, grote auto niet meer zoals vroeger op de oprit

staat als hij thuiskomt uit school, reageert niet mijn vader, maar mijn moeder door aan Otto te vragen of hij misschien zijn klompenbootje dat hij vanmiddag in elkaar heeft geknutseld aan papa wil laten zien. Ondertussen staart mijn vader naar de vloer en loopt mijn moeder naar de kast om het bootje te pakken en aan Otto te geven. Otto legt het bootje bij mijn vader op schoot. Mijn vader zegt dat hij het mooi vindt, knap gemaakt, waarop mijn moeder Otto aanmoedigt uit te leggen hoe hij op het idee kwam. Zo gaat het maar door, mijn ouders weten zich geen raad meer met hun rol in het toneelstuk. Ik wil vragen wanneer ze het nou eindelijk eens aan Otto vertellen. Telkens wil de vraag naar buiten. Het hele bezoek lang krult hij in mijn mond, klaar om als een roltong naar buiten te schieten.

Bij het afscheid klimt Otto weer in mijn vaders benen, hangt aan hem, laat zich optillen en knuffelen. Wanneer Otto eindelijk loslaat, trekt mijn vader mijn moeder even naar zich toe en geeft haar een zoen op haar kruin. Ze kijkt naar hem op en glimlacht met op elkaar geperste lippen. Ook ik kom niet onder een kus vandaan.

Zijn hand rust op de deurknop, voor hij de deur naar de gang opent, draait hij zich om naar Otto. Zijn armen hangen langs zijn jasje naar beneden, staan een beetje uit, als bij een pinguïn. Het lijkt alsof hij ergens op wacht, maar misschien is het alleen een aanloop tot wat hij wil zeggen. De vraag in mijn mond roert zich weer, groeit en groeit en duwt mijn lippen van elkaar zoals een papieren bloem een Chinese wonderschelp opent in een glas water.

‘De volgende keer moet ik je iets vertellen,’ zegt hij tegen Otto. Het gezicht van mijn vader blijft zonder uitdrukking, wat ik vreemd vind.

‘Is het iets leuks?’ vraagt Otto.

‘Nou... voor mij...’

Mijn moeder sluit haar ogen, drukt haar vingertoppen tegen haar mond. Bijna onmerkbaar schudt ze haar hoofd. Ineens heft ze haar hand op in een haltgebaar.

Mijn vader kijkt opzij, naar haar. ‘Misschien...’ zegt hij aarzelend, ‘moet je eerst maar met je moeder praten.’

Ik heb hem ingeslikt, de vraag is mijn maag in gekropen en kronkelt daar als een slang. Ik denk dat ik nu wel begrijp waarom mijn moeder steeds moet overgeven als mijn vader is vertrokken.